

Ronde 9: coronavaccinatie

Voor de negende keer sinds de start van de corona-pandemie hebben we mensen geïnterviewd om inzichten uit het vragenlijstonderzoek verder uit te diepen. Ditmaal lag de focus op twijfels, onzekerheden en behoeften die bij mensen bestaan rondom de coronavaccinatie. Van 11-14 januari 2021 werden 60 respondenten geïnterviewd die in vragenlijstronde 9 (30 december-3 januari) hadden aangegeven zich niet te willen laten vaccineren, er nog niet over na hadden gedacht of nog twijfelden. Bij de selectie is rekening gehouden met een spreiding van leeftijd en opleidingsniveau. In dit document worden de belangrijkste resultaten uit de interviews gedeeld.

Veranderingen in vaccinatiebereidheid door meer kennis over vaccins

Van de 60 geïnterviewden waren er 18 die in het vragenlijstonderzoek hadden ingevuld te twijfelen, maar tijdens het interview (2 weken later) waren zij al van mening veranderd (van 'twijfel' naar 'ja', of 'naar ja neigend, maar nog wel enkele serieuze zorgen'). In korte tijd waren zij dus van vaccinatie-intentie veranderd; doorgaans na het kijken van tv-programma's met (medisch) deskundigen die uitleg gaven over de ontwikkeling, effectiviteit en veiligheid van de vaccins.

"Als ik een gerenommeerde arts op tv zie die antwoord geeft op een aantal vragen, dan zorgt dat bij mij voor wat meer rust en geeft mij dat ook vertrouwen om me toch te laten vaccineren."

De zorgen en vragen die leven zijn grotendeels hetzelfde, los van vaccinatiekeuze

Opvallend is dat de vaccinatiebereidheid van de geïnterviewden niet in duidelijke categorieën valt, maar eerder op een spectrum geplaatst moet worden waarbij verschillende vragen en argumenten over de hele breedte naar voren komen. Aan de ene kant van het spectrum hebben negatieve argumenten sterk de overhand en geven respondenten aan 'zeker niet' gevaccineerd te willen worden. Naarmate de positieve argumenten een groter aandeel krijgen schuiven respondenten op naar 'twijfel maar waarschijnlijk niet', 'twijfel neigend naar wel', en 'zeker wel'. Het is belangrijk om op te merken dat ook bij mensen met een hogere vaccinatiebereidheid nog zichtbaar zorgen leven, die onder andere gerelateerd zijn aan de onzekerheid over bijwerkingen. De relevante sentimenten die uit de interviews naar voren kwamen lichten we hieronder uit.

Argumenten voor vaccineren

De meest voorkomende redenen die door geïnterviewden worden aangedragen in het voordeel van vaccineren zijn om anderen te beschermen en/of niet te kunnen besmetten. Voor mensen die zich wel willen laten vaccineren, is dit doorgaans de doorslaggevende reden. Uit de interviews blijkt dat dit voor mensen bijvoorbeeld betekent dat ze weer meer sociale contacten kunnen hebben en anderen kunnen knuffelen, of dat ze weer meer activiteiten kunnen ondernemen in hun vrije tijd. De

reden die door de geïnterviewden daarna het meest genoemd wordt, is dat men het voor het grotere geheel doet, 'bijdragen aan een uitweg uit de crisis'. Enkele geïnterviewden geven aan dat ze over wel/niet vaccineren hebben nagedacht en tot de conclusie zijn gekomen dat het niet anders is dan andere vaccins en je je ook 'gewoon' laat vaccineren voor een buitenlandse reis of de jaarlijkse griep prik haalt.

"Eigenlijk is het wel gek dat je voor een vakantie naar het buitenland gewoon een vaccinatie bij de GGD haalt, terwijl je dan ook niet weet wat je in je lijf laat stoppen, en je er nu zo moeilijk over doet terwijl de urgentie veel hoger is."

Ten slotte geven enkele geïnterviewden aan er op te vertrouwen dat de overheid het beste met de samenleving voor heeft en dat de wetenschap degelijk werk aflevert.

Argumenten tegen vaccineren

De meest voorkomende reden om (nog) niet te willen vaccineren is onzekerheid over de langetermijneffecten van de vaccins. Dit uit zich enerzijds in twijfels over de werking en werkingsduur. Zo is voor sommigen onduidelijk of het vaccin ook werkt bij de gemuteerde virusvarianten, zoals de Britse en Zuid-Afrikaanse variant, en ook hoe lang het vaccin werkzaam is.

"Als het maar drie maanden werkt, dan begin ik er niet aan."

Anderzijds zijn er zorgen over mogelijke (nog onbekende) bijwerkingen, met name op lange termijn. Waarbij incidenteel verwezen wordt naar voorbeelden van andere medicijnen die na verloop van tijd negatieve bijwerkingen bleken te hebben. Onder jongere geïnterviewden werden zorgen geuit over een mogelijk effect op de vruchtbaarheid en toekomstige kansen om kinderen te krijgen.

"Als ik moet afwegen voor mezelf of er mogelijk gevolgen zijn voor mijn vruchtbaarheid en het feit dat ik met een kwetsbare doelgroep werk, dan kies ik toch voor mijn eigen kindwens. Maar die keuze valt me heel zwaar en voelt ook egoïstisch."

Ook bleken sommige geïnterviewden zich zorgen te maken over directe persoonlijke negatieve gevolgen van de vaccinatie in combinatie met medicijngebruik en/of een medische indicatie. Het betreft dan vooral onbekendheid met de bijwerkingen van het vaccin voor de specifieke aandoening van die persoon. Voor een aantal geïnterviewden met medische indicatie is een advies van de specialist van doorslaggevende betekenis.

"Ik laat me wel leiden door het oordeel van mijn cardioloog. Ik heb niks tegen vaccineren, maar ik ben ook hartpatiënt en daarom zijn eventuele bijwerkingen wel van doorslaggevend belang."

Snelle totstandkoming van het vaccin bron van twijfel

De twijfels over de langetermijneffecten lijken deels te maken te hebben met de snelle totstandkoming van het vaccin. Die snelle ontwikkeltijd roept vragen op over de veiligheid van het vaccin en mogelijke bijwerkingen (op lange termijn).

Ook geven enkele geïnterviewden aan specifiek wantrouwend te zijn ten opzichte van de mRNA vaccins omdat dit in hun ogen heel nieuw is en nog onvoldoende getest. Anderen geven aan te twijfelen omdat ze vooraf niet weten welk merk vaccin iemand het minst risicovol is. Vanuit een aantal interviews komt naar voren dat er behoefte is aan keuze in merk vaccin en afstemming met bijvoorbeeld de huisarts hierover.

Voor verscheidene geïnterviewden speelt risicoperceptie een rol waarbij wordt aangegeven dat ze verwachten het coronavirus goed te kunnen doorstaan. Dat maakt voor sommigen dat ze het vaccin voor zichzelf niet nodig vinden en een deel geeft aan de risico's van de vaccinatie hoger in te schatten dan die van besmetting met het virus.

Tenslotte is voor sommige geïnterviewden wantrouwen naar de overheid of de farmaceutische industrie reden voor een lagere vaccinatiebereidheid.

Afwachtende houding vooral als vaccinatiekeuze nog niet actueel is

Een deel van de geïnterviewden heeft een afwachtende houding ten opzichte van de vaccinatiecampagne. Er wordt met enige regelmaat aangegeven dat men het niet erg vindt om wat verder achteraan in de rij aan te sluiten, of juist niet graag vooraan in de rij te willen staan. Dat er metertijd meer kennis zal zijn omtrent bijwerkingen, langetermijneffecten, effectiviteit, werkingsduur en veiligheid van het vaccin, speelt voor deze geïnterviewden een rol in hun afwachtende houding.

"Ik vind het een spannende stap en ben blij dat ik nog lang niet aan de beurt ben. Ik kijk graag eerst nog de kat uit de boom tot er meer bekend is over het vaccin en wat voor consequenties het allemaal heeft. Dan sluit ik liever achteraan in de rij tegen die tijd."

Verscheidene geïnterviewden geven daarnaast aan dat het nog niet urgent is om nu een beslissing te nemen, of überhaupt nog niet uitvoerig te hebben nagedacht over hun vaccinatiekeuze, omdat ze voorlopig nog niet aan de beurt zijn. Of ze zich uiteindelijk wel of niet laten vaccineren, besluiten ze pas om het moment dat de uitnodiging op de mat valt. Deze mensen geven aan dat ze behoefte hebben aan informatie die er nog niet is, zoals over de langetermijneffecten en (mogelijk verschillende) effecten van verschillende vaccins. Wel spreekt een deel de verwachting uit dat meer kennis over het vaccin in de loop der tijd zal leiden tot meer vertrouwen, en dus een grotere vaccinatiebereidheid:

"Ik ben er nog vrij weinig mee bezig, omdat ik nog niet aan de beurt ben. Het is voor mij momenteel nog niet relevant. En als ik er nu allemaal dingen over ga opzoeken, dan lees je – vooral op Facebook – dat er nog heel veel dingen zijn waar aan getwijfeld wordt. Als ik aan de beurt ben en nog twijfels heb, zoek ik het dan wel op. Ik ga me er nu nog niet druk over maken."

Vaccinatiegraad tweezijdig snijdend zwaard

De toekomstige vaccinatiegraad lijkt voor geïnterviewden zowel een reden te zijn om zich wel te laten vaccineren, als een reden om zich juist niet te laten vaccineren. Een hogere vaccinatiegraad neemt de zorgen over de langetermijneffecten weg:

"Hoe meer mensen er gevaccineerd zijn, hoe veiliger het voor mij is om mij ook te laten vaccineren".

De vaccinatiegraad beïnvloedt daarnaast de ervaren noodzaak om te vaccineren. Hierbij kan een hoge vaccinatiegraad reden zijn om het niet te doen en een lage vaccinatiegraad reden om het wel te doen.

"Op het moment dat er weinig mensen zijn die zich zouden willen vaccineren, dan zou ik meer geneigd zijn om het wel te doen, omdat ik dan een groter verschil kan maken."

De vaccinatiegraad lijkt dus enerzijds percepties over veiligheid te beïnvloeden en anderzijds over het sociaal belang van de eigen vaccinatie te gaan.

Kennis nodig om keuze te maken, informatie helpt hierbij

Geïnterviewden zoeken informatie over de werking van mRNA-vaccins, langetermijnevolgen, veiligheid van het vaccin in combinatie met kwetsbare gezondheid, effectiviteitsduur, effect op vruchtbaarheid en informatie over de vaccinatiegraad.

Hoewel niet iedereen aangaf al (actief) naar informatie op zoek te zijn, zochten degenen die dit al wel gedaan hadden dit via televisie, social media, kranten en bekenden (bijvoorbeeld medici of scheikundedocent).

Privileges voor gevaccineerden

Geïnterviewden noemen het verplicht stellen van vaccinatie en het geven van privileges zoals toegang tot vliegtuigen en theaters (met een vaccinatiebewijs) als reden om zich wellicht wel te laten vaccineren. Echter, als expliciet wordt gevraagd naar een vaccinatiebewijs zijn veel geïnterviewden* tegen het geven van extra vrijheden aan mensen die gevaccineerd zijn. Bij verschillende geïnterviewden roept deze suggestie zelfs een sterke weerstand op. Zij zien dit als een ongeoorloofd drukmiddel om de vrije keuze van mensen te beïnvloeden. Ook verwachten veel geïnterviewden dat deze interventie spanning veroorzaakt in de maatschappij doordat er een tweedeling ontstaat tussen de wel- en niet-gevaccineerden en volgens enkelen ook doordat het mensen zou aanzetten tot voordringen bij de vaccinaties of falsificatie van vaccinatiebewijzen.

**Het is belangrijk te benadrukken dat de hier geïnterviewde respondenten geselecteerd zijn op al eerder aangegeven twijfels bij de coronavaccinatie en dat er wellicht een ander beeld bestaat bij mensen die zich wel laten vaccineren. Desalniettemin zijn de sterke reacties een indicatie dat het onderwerp gevoelig ligt en dat vervolgonderzoek belangrijk is vóórdat een dergelijke interventie overwogen wordt.*

Basismaatregelen blijven nodig, maar meer moeite met beperking van sociaal contact

Vrijwel alle geïnterviewden geven aan dat het voorlopig nog nodig is om de coronamaatregelen te blijven volgen. De voornaamste redenen die hiervoor gegeven worden zijn dat het nodig is om te wachten tot de vaccinatiegraad voldoende hoog is en/of tot er een effect zichtbaar wordt in de besmettingscijfers.

"Dat blijft nog steeds nodig. Dat is nu ingeburgerd, dat moet je niet ineens loslaten. Pas als iedereen is gevaccineerd dan kijken wat het effect is en of je de maatregelen wat kunt loslaten. Anders krijg je mensen helemaal niet meer mee."

Hoewel het belang van voortzetting van de maatregelen breed wordt gedragen, vindt niet iedereen dat een prettig vooruitzicht. Sommige geïnterviewden geven aan de maatregelen vervelend te vinden; waar een ander deel aangeeft in de situatie te berusten. Er is ook een groep geïnterviewden die aangeeft eventuele verlenging

'oké' te vinden, zonder een expliciet waardeoordeel. Dit lijkt voornamelijk te komen doordat ze de maatregelen niet als last ervaren of aangeven dat het een gewoonte is geworden om ze op te volgen. Geïnterviewden geven aan het meeste moeite te hebben met de sociale beperkingen.

"Die basisregels vind ik niet zo erg. Maar het gaat mij vooral om de aanvullende regels, zoals maximaal 2 mensen thuis ontvangen. Ik zou eerder willen dat dat versoepeld wordt. Geen handen schudden ben ik aan gewend, net als die 1,5 meterregel. Het samen komen op feesten is ook moeilijk. Vóór de lockdown mocht je nog met 30 mensen samen komen, als dat terugkomt, kun je iets meer. Ik word in mei 25 jaar, dan wil ik wel een feestje geven. Het is nu nog een groot vraagteken. Ik denk ook dat als je mensen hoop geeft, van bijvoorbeeld 1 april dan kan dat en dat weer als de cijfers niet stijgen, dat helpt. Dat geeft perspectief. Je weet niet wanneer het weer kan. Het is uitzichtloos, dat maakt het zo moeilijk."*

*Deze uitspraak is gedaan op een moment dat 2 bezoekers ontvangen was toegestaan.

Meer verdieping

De inzichten uit deze interviewronde zijn verwerkt in de notitie [Twijfels, onzekerheden en behoeften bij coronavaccinatie: kwalitatief en kwantitatief onderzoek](#) (d.d. 28 januari 2021). Hierin is beschreven welke sentimenten spelen en welke overwegingen mensen hebben bij de keuze voor het ontvangen van een coronavaccinatie.